DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
av den 5 oktober 1988*

I mål 196/87

har Raad van State i Nederländerna till domstolen gett in en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 177 i EEG-fördraget i det mål som pågår vid den nationella domstolen mellan

Udo Steymann, bosatt i Amsterdam,

och

Staatssecretaris van Justitie.

Begäran avser tolkningen av EEG-fördraget, särskilt av artiklarna 2, 59 och 60.

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden O. Due samt domarna T. Koopmans, K. Bahlmann, C. N. Kakouris och T. F. O'Higgins,

generaladvokat: M. Darmon,
justitiesekreterare: D. Louterman, byrådirektör,

som beaktat yttrandena från

— den nederländska regeringen, under det skriftliga förfarandet genom E. F. Jacobs, generalsekreterare vid utrikesministeriet, och under det muntliga förfarandet genom A. Fierstra, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren E. Lasnet och genom P. J. Kuyper, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

som beaktat förhandlingsrapporten och det muntliga förfarandet den 4 maj 1988, och

* Rättegångsspråk: nederländska.

som hört generaladvokatens förslag till avgörande, framlagt vid sammanträde den 5 juli 1988,

meddelar följande

dom

1 Genom beslut av den 3 juni 1987, som inkom till domstolen den 24 juni 1987, har Raad van State i Nederländerna, i enlighet med artikel 177 i EEG-fördraget, ställt tre frågor om tolkningen av artiklarna 2, 59 och 60 i EEG-fördraget.

2 Dessa frågor har uppkommit inom ramen för en tvist mellan Udo Steymann och Staatssecretaris van Justitie och de går huvudsakligen ut på att utröna i vilken utsträckning verksamhet som utförs av en medlem i ett religiöst samfund skall anses som ekonomisk verksamhet eller tjänster, i den mening som avses i de ovan nämnda bestämmelserna i fördraget.

3 Udo Steymann, sökande i målet vid den nationella domstolen, är tysk medborgare och bosatte sig i Nederländerna den 26 mars 1983. Han arbetade där under en kort period då han var anställd som rörmokare. Därefter blev han medlem av det religiösa samfundet "De Stad Rajneesh Neo-Sannyas Commune" (nedan kallat "samfundet Bhagwan"), vilket säkerställer sitt ekonomiska oberoende genom affärsverksamhet, t.ex. genom att driva ett diskotek, ett utskänkningsställe och en inrättning med tvättautomater.

4 Udo Steymann utför, i egenskap av deltagare i samfundet Bhagwans gemenskap, vissa rörmokararbeten i samfundets byggnad och vissa allmänna hushållsgöromål. Han deltar dessutom i samfundets affärsverksamhet. Oberoende av vilket slags verksamhet det rör sig om eller dess omfattning, så tillgodoser samfundet under alla omständigheter de berördas materiella behov.

5 Den 28 augusti 1984 ansökte Udo Steymann om uppehållstillstånd i Nederländerna för att kunna utföra avlönat arbete. Han nekades dock sådant tillstånd av chefen för den lokala polismyndigheten. Udo Steymann överklagade detta avslagsbeslut till Staatssecretaris van Justitie. Hans överklagande avslogs genom ett beslut av den 20 december 1985, bland annat med motiveringen att han inte utförde något avlönat arbete och att han således inte var att anse som privilegierad EEG-medborgare, i den mening som avses i den nederländska utlänningslagstiftningen.

6 Den 8 januari 1986 överklagade Udo Steymann det nämnda beslutet fattat av Staatssecretaris van Justitie till Raad van State och gjorde gällande att han, i egenskap av medlem i samfundet Bhagwan, är mottagare av och utför tjänster för samfundets räkning och till nytta för samfundet. Den nationella domstolen har förklarat målet vilande och ställt följande tolkningsfrågor till domstolen:

"1. Kan verksamhet som består av – och som helt ingår i – deltagandet i ett samfund, grundat på religion eller annan andlig eller filosofisk livsåskådning, och som innebär att samfundets levnadsregler efterlevs, varigenom man ömsesidigt uppnår fördelar, anses som ekonomisk verksamhet eller som tjänster, i den mening som avses i fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen?

2. Skall artiklarna 59 och 60 i EEG-fördraget tolkas så att det inte är att anse som tillhandahållande av tjänster, i den mening som avses i fördraget, när en medborgare i en medlemsstat beger sig till en annan medlemsstats territorium för att vistas där under en obestämd tidsperiod, och som därigenom flyttar sin stadigvarande hemvist till den andra medlemsstaten, när det slag av tjänster som skall utföras inte på något sätt påverkar bosättningens varaktighet?

3. Skall artiklarna 59 och 60 i fördraget tolkas så att det inte är att anse som mottagande av tjänster, i den mening som avses i fördraget, när en medborgare i en medlemsstat beger sig till en annan medlemsstats territorium för att vistas där under en obestämd tidsperiod, och som därigenom flyttar sin stadigvarande hemvist till den andra medlemsstaten, när det slag av tjänster som skall mottagas inte på något sätt påverkar bosättningens varaktighet?"

7 För en utförligare redogörelse för de rättsliga och faktiska omständigheterna i tvisten vid den nationella domstolen och de till domstolen ingivna skriftliga yttrandena hänvisas till förhandlingsrapporten. Handlingarna i målet i dessa delar återges i det följande endast i den mån domstolens argumentation kräver det.

Den första frågan

8 Den första frågan syftar huvudsakligen till att utröna i vilken utsträckning den verksamhet som medlemmar i ett samfund, grundat på religion eller

annan andlig eller filosofisk livsåskådning, utför som ett led i ett sådant samfunds verksamhet, kan anses som ekonomisk verksamhet i den mening som avses i EEG-fördraget.

9 Det skall i detta hänseende inledningsvis påpekas att mot bakgrund av syftet med Europeiska ekonomiska gemenskapen omfattas deltagande i ett samfund grundat på religion eller annan andlig eller filosofisk livsåskådning av gemenskapsrättens tillämpningsområde endast i den mån det kan anses som ekonomisk verksamhet, i den mening som avses i artikel 2 i fördraget.

10 Såsom domstolen har fastställt i sin dom av den 14 juli 1976 i mål 13/76 Donà mot Mantaro (Rec. s. 1333) skall verksamhet som utförs som avlönat arbete eller som tjänster mot betalning anses utgöra ekonomisk verksamhet, i den mening som avses i den ovan nämnda artikeln i fördraget.

11 Vad gäller den verksamhet som avses i målet vid den nationella domstolen, framgår det av handlingarna att arbetet utförs inom samfundet Bhagwan och för dess räkning som ett led i samfundets affärsverksamhet. Det tycks som om dessa arbetsuppgifter är en relativt viktig del av livsstilen inom samfundet Bhagwan och att medlemmarna endast under mycket speciella omständigheter undviker att delta. I gengäld tillgodoser samfundet Bhagwan medlemmarnas materiella behov, inklusive fickpengar, oavsett vilken typ av arbete de utför eller arbetets omfattning.

12 I ett fall som det som är i fråga i målet vid den nationella domstolen kan det inte på förhand uteslutas att det arbete som samfundets medlemmar utför utgör ekonomisk verksamhet, i den mening som avses i artikel 2 i fördraget. I den mån detta arbete, som syftar till att säkerställa samfundets ekonomiska oberoende, utgör en väsentlig del av deltagandet i detta samfund kan samfundets tjänster till sina medlemmar anses som en indirekt motprestation för deras arbete.

13 Det skall dock påpekas, vilket domstolen fastslog i sin dom av den 23 mars 1982 i mål 53/81 Levin (Rec. s. 1035), att arbetet skall vara faktiskt och verkligt och att arbetet inte får vara sådant att det enbart framstår som ett marginellt komplement. I det aktuella målet har dock den nationella domstolen konstaterat att det rör sig om faktiskt och verkligt arbete.

14 Under dessa omständigheter skall den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 2 i EEG-fördraget skall tolkas så att den verksamhet som medlemmar i ett samfund, grundat på religion eller annan andlig eller filosofisk livs-

åskådning, utför inom ramen för den affärsverksamhet som samfundet utövar, utgör ekonomisk verksamhet i den mån samfundets tjänster till sina medlemmar kan anses som en indirekt motprestation för faktiskt och verkligt arbete.

Den andra och den tredje frågan

15 Den andra och den tredje frågan syftar huvudsakligen till att utröna huruvida artiklarna 59 och 60 i fördraget omfattar den situationen då en medborgare i en medlemsstat beger sig till en annan medlemsstats territorium och stadigvarande bosätter sig där, i syfte att utföra eller mottaga tjänster där under en obestämd tidsperiod.

16 I detta hänseende har den nederländska regeringen och kommissionen med rätta anfört att artiklarna 59 och 60 i fördraget inte är tillämpliga i ett sådant fall. Det framgår av ordalydelsen i artikel 60 att en verksamhet som utövas permanent eller åtminstone utan någon förutsägbar tidsbegränsing inte kan omfattas av gemenskapens bestämmelser om tjänster. Däremot kan sådan verksamhet omfattas av tillämpningsområdet för artiklarna 48–51 eller 52–58 i fördraget, beroende på omständigheterna.

17 Svaret på den andra och den tredje frågan är således följande. Artiklarna 59 och 60 i fördraget omfattar inte den situationen då en medborgare i en medlemsstat beger sig till en annan medlemsstats territorium och stadigvarande bosätter sig där, i syfte att tillhandahålla eller mottaga tjänster där under en obestämd tidsperiod.

Rättegångskostnader

18 De kostnader som har förorsakats den nederländska regeringen och Europeiska gemenskapernas kommission, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

– angående de frågor som genom beslut av den 3 juni 1987 förts vidare av Raad van State i Nederländerna – följande dom:

1) **Artikel 2 i EEG-fördraget skall tolkas så att den verksamhet som medlemmar i ett samfund, grundat på religion eller annan andlig eller filosofisk livsåskådning, utför inom ramen för den affärsverksamhet som samfundet utövar, utgör ekonomisk verksamhet i den mån samfundets tjänster till sina medlemmar kan anses som en indirekt motprestation för faktiskt och verkligt arbete.**

2) **Artiklarna 59 och 60 i fördraget omfattar inte den situationen då en medborgare i en medlemsstat beger sig till en annan medlemsstats territorium och stadigvarande bosätter sig där, i syfte att tillhandahålla eller mottaga tjänster där under en obestämd tidsperiod.**

Due Koopmans

Bahlmann Kakouris O'Higgins

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 5 oktober 1988.

J.-G. Giraud
Justitiesekreterare

O. Due
Ordförande på sjätte avdelningen